

PRVO BDENJE

*Nezgode studenta Anselma. Lekoviti duvan konrektora
Paulmana i zlatno-zelene zmije.*

Na Vaznesenje u tri časa po podne jedan je mladić u Drezde-
nu projurio kroz Crnu kapiju i natrčao pravo na korpu s jabukama
i kolačima, koje je prodavala nekakva ružna starica, tako da sve
što srećom nije zgnječeno izlete van, te ulični mangupi ozareno
podeliše plen koji su imali da zahvale užurbanom gospodinu. Ka-
ko je starica nadigla galamu, i druge piljarice napustiše svoje tezge
sa kolačima i rakijom, opkoliše mladića i stadoše ga tako grubo i
prostački psovati da mu, budući da je zanemio od jeda i srama,
nije preostalo ništa drugo nego da pruži svoj mali i ne naročito
napunjen buđelar, koji starica gramzivo ščepa. Tad se krug otvori i
kako je mladić jurnuo odatle, tako mu je starica dovikivala: „Beži,
samo beži, đavolji derane, upašćeš u kristal, u kristal!”

Zvonak i kreštav staričin glas imao je u sebi nešto tako užasno
da su i prolaznici zastali u čudu, a smeh, koji se u početku bio razle-
gao, naglo utihnu.

Student Anselm (mladić je bio niko drugi do on) oseti da ga
obuzima nekakva jeza protiv koje nije mogao da se izbori, iako ni-
kako nije razumeo staričine neobične reči, pa je utoliko više ubr-
zao korak ne bi li pobegao pogledima znatiželjnih okupljenih koje
je osetio na sebi. Kako se probijao kroz gužvu svečano odevenog
sveta, svugde je čuo žamor: „Siroti mladić... eh... proklete li žene!”

Na posve čudnovatan način su tajanstvene staričine reči be-
značajnom događaju dale izvestan tragičan obrt, tako da je narod
sada saosećajno gledao za onim koji je do maločas bio neprimetan,
a ženski svet bi mladiću zbog lepo oblikovanog lica, čiji je izraz
pojačan žarom unutrašnjeg jeda, i zbog snažnog rasta oprostio i
nespretnost i odelo mimo svake mode. Ribljesivi kaput mu je, na-
ime, bio skrojen kao da je krojač prilikom izrade znao za modu tek

iz čuvenja, a dobro očuvana donja košulja od crnog atlasa davala je svemu tome izvestan magistarski izgled, uz koji pak hod i držanje nikako nisu pristajali.

Kada je student stigao na kraj aleje koja je vodila u Linkeovo kupalište, bio je već gotovo ostao bez daha. Bio je primoran da uspori korak, ali se nije usuđivao da podigne pogled, jer su mu pred očima još uvek igrale jabuke i kolači, a svaki ljubazan pogled kakve devojke činio mu se poput odraza zloradog smeha kod Crne kapije. Tako je stigao do ulaza u Linkeovo kupalište i sa setom primetio niz svečano odevenih ljudi kako jedni za drugima ulaze na kapiju. Iznutra se čula muzika duvačkih instrumenata i sve glasnija i glasnija vreva razdraganih posetilaca. Sirotom studentu Anselmu zamalo da suze navru na oči, jer i on je, kako je Vaznesenje za njega oduvek bilo naročit porodični praznik, želeo da učestvuje u rajskom veselju kod Linkea, hteo je da ode čak toliko daleko da se počasti sa pola porcije kafe s rumom i jakim pivom, pa je, da bi mogao valjano da pojede i popije, bio poneo i više novca nego što je bilo dozvoljeno i prikladno. A sada je, zbog kobnog udara o korpu s jabukama, izgubio sve što je imao kod sebe. Na kafu, pivo, muziku, na poglede doteranih devojaka, ukratko: na sav nedosanjani užitek, nije više smeo ni da pomisli. Zato se polako iskrade odatle i pođe pustim putem uz Labu. Pod zovom, koja kao da je nikla iz zidina, pronade prijatno parče livadice, sede i napuni lulu lekovitim duvanom koji mu je poklonio njegov prijatelj konrektor¹ Paulman.

Tik pred njim žuborili su i šumili zlatnožuti talasi lepe Labe, a iza njega je divni Drezden smelo i ponosito izvijao svoje bele tornjeve u visinu, mirisno nebo spuštalo se sve do cvetnih livada i zelenih šuma, a iz dubine sumraka su šiljati planinski vrhovi najavljivali daleku Bohemiju. Ali tmurno gledajući preda se, student Anselm otpuhivao je oblake dima u vazduh i naposletku i isplji svoje neraspoloženje rekavši: „Istina je da sam rođen za čemer i nesreću! Nikada nisam izvukao paricu iz pogače, u pogađanju para i nepara uvek reknem pogrešno, hleb s puterom mi vazda padne na namazanu stranu. A o ovom jadu neću ni da govorim.

¹ zamenik direktora u gimnaziji ili realki (Sve primedbe u ovoj priči su prevodiočeve.)

No nije li užasna sudbina što sam, kada sam već đavolu u inat postao student, bio i ostao dođoš? Da li ću ikada obući kaput, a da ga ne umrljam odmah talkom ili pocepam o rđavo zakucan klin? Da li ću ikada pozdraviti kakvog dvorskog savetnika ili neku damu, a da ne zamahnem šeširom predaleko od sebe ili se ne okliznem na glatkom podu i neprimereno padnem? Zar nisam i u Haleu, kada je bio pijačni dan, morao da platim tri ili četiri groša za razbijene ćupove, jer mi je sâm đavo usadio u glavu da moram ići pravo kao strela? Da li sam i jedan jedini put na vreme stigao na predavanje ili gde je već trebalo da odem? Šta bi vredelo što sam pošao pola časa ranije i stao pred vrata, dohvatio zvekir, jer čim bih pošao da pokucam, sâm đavo bi mi na glavu sručio lavor vode ili bih se sudario sa nekim ko izlazi na vrata i upleo u takvu pometnju da bih sve drugo propustio. Eh! Eh! Gde ste sad, vi blaženi snovi o budućoj sreći, kada sam s ponosom verovao da bih mogao postati čak i tajni sekretar! Ali zar zla sudbina nije i najnaklonjenije pokrovitelje okrenula protiv mene? Znao sam da tajni savetnik kom sam preporučan ne trpi ošišanu kosu, te mi je frizer s mnogo muke pričvrstio pletenicu na potiljku, ali se pri prvom naklonu nesrećna traka pokidala i nekakav veseli mops, koji mi je njuškao oko cipela, sav ponosan je odneo moj perčin tajnom savetniku pred noge. Prepao sam se, skočio za njim, pao preko stola za kojim je radio uz doručak i uz zveket poobarao šolje, tanjire, mastionicu, upijač, a potok tople čokolade i mastila izlio se preko tek dovršenog dopisa. 'Gospodine, da li ste potpuno sišli s uma?', dreknuo je savetnik besno i izbacio me napolje. Šta вреди što mi je konrektor Paulman stavio u izgled pisarsko nameštenje, kad moja nesrećna zvezda, koja me prati, to neće dopustiti! A i današnji dan! Hteo sam da lepi vaznesenjski praznik valjano proslavim, da se dobro počastim. Mogao sam, kao i svaki drugi gost u Linkeovom kupalištu, s ponosom da viknem: 'Konobar! Bocu jakog piva, ali od najbolje sorte, moliću!' Mogao sam da sedim do kasno uveče i to blizu ovog ili onog društva krasno doteranih gospođica. Znam da bih skupio hrabrosti, da bih bio sasvim drugi čovek, da. Da je neka upitala: 'Koliko li je sati?', ili: 'Šta je ovo što sviraju?', znam da bih bio dovoljno srčan. Uz prikladan gest bih se pridigao, a da ne

oborim čašu nit se sapletem o klupu, uz blagi naklon bih se približio korak i po i rekao: 'Dozvolite, gospođice, da vam se nađem na usluzi, to je uvertira iz 'Dunavske sirene', ili: 'Samo što nije izbilo šest časova'. Da li bi mi iko na svetu to mogao zameriti? Ne bi, kažem ja, devojke bi se pogledale uz vragolast osmeh, kako obično i biva kada se osmelim da pokažem kako i ja znam za nehajni manir komotnog sveta i da umem da se ophodim prema damama. No onda me đavo natera na korpu s jabukama, pa ovde sâm samcat pušim lekoviti duvan."

Tu studenta Anselma u razgovoru sa samim sobom prekide nekakvo neobično rominjanje i šuštanje, koje se čas izdizalo blizu njega u travi, čas klizilo uz grane i listove zove koja mu se izvijala nad glavom. Čas kao da tek večernji povetarac njiše listove, čas kao da se ptičice gnezde među granama i klepeću krilima gore-dole. Tu poče šapat i ćućorenje, kao da behar odzvanja poput kristalnih zvončića. Anselm je osluškivao i osluškivao. I tada se, a da ni sam nije znao kako, šapat i šuškanje i zveckanje pretvoriše u tihe, napola već minule reči:

„Između pa preko, između pa ispod, kroz grane, kroz napupeli behar izvijamo se uvijamo i previjamo, sestrice, sestrice, vijaj se u odsjaju, brže, brže, gore pa dole, večernjeg sunca blesak i vetra huk, tu šuši rosa, pevaju cvetovi, a mi palacamo jezičkom, pevamo sa cvećem i granjem, uskoro će zvezde sinuti, moramo dole, između pa preko, između pa ispod, da se izvijamo, uvijamo i previjamo, sestrice."

Taj se neuhvatljivi govor nastavljao. Student Anselm pomisli kako to samo večernji povetarac šapuće začuđujuće razumljive reči. No u tom trenutku mu nad glavom zazvečaše jasna kristalna zvona u troglasju, podiže glavu i ugleda tri zlatno-zelene svetlucave zmijice kako su se obavile oko grana i pružaju glavice ka večernjem suncu. Tad se ponovo začu šuškanje i šapat, iste one reči, a zmijice su klizile i uvijale se gore-gole kroz lišće i granje i kretale se tako brzo da je bilo kao da je među tamnim zovnim listovima zaiskrilo na hiljade blistavih smaragda. „To se večernje sunce poigrava u grmu", pomisli student Anselm, no tada se ponovo začuše zvona i Anselm vide kako jedna od zmija spušta glavicu ka njemu.

Kroz celo telo kao da mu prođe električna struja i sav uzdrhta – netremice se zagledao uvis, a pogled mu uzvratije dva veličanstvena tamnoplava oka, i to s takvom čežnjom da grudi samo što mu nisu pukle od osećanja najvećeg blaženstva i najdublje boli, za koje do tada nije ni znao. I kako je pun vrele žudnje zurio u oči, tako su milozvučni akordi zvonkih kristala odjekivali sve glasnije, a iskričavi smaragdi su pali i obavili ga hiljadama plamičaka i zlatnih niti. Žbun zove se gibao i progovorio: „Ležao si u mom hladu, obavijao te je moj miris, ali nisi me razumeo. Miris, to je moj jezik kada ga ljubav rasplamsa”. Večernji povetarac prohuja i reče: „Obigravao sam ti oko slepoočnica, ali nisi me razumeo. Dašak, to je moj jezik kada ga ljubav rasplamsa”. Sunčevi zraci su se probili kroz oblake i kao da su pržili rečima: „Optočilo sam te žarkim zlatom, ali nisi me razumeo. Žar, to je moj jezik kada ga ljubav rasplamsa”.

Tonuvši sve dublje i dublje u pogled iz ona divna dva oka, čežnja je postajala sve vrelija, žudnja sve žarkija. I sve se njihalo i gibalo kao da su mu udahnuti radost i život. Cveće i behar mirisali su oko njega mirisom poput najlepšeg poja iz hiljadu svirala, a zlatni večernji oblaci nosili su odjek pesme u daleke zemlje. No kada je poslednji zrak sunca najednom nestao iza brda i sumrak bacio svoj veo preko krajolika, izdaleka kao da povika nekakav hrapav glas:

„Ehej, ehej, kakvo je to sašaptavanje i ćućorenje tamo? Ehej, ehej, ko to traži zrake iza brda? Dovoljno je bilo sunčanja, dovoljno je bilo pesme. Ehej, ehej, kroz žbunje i travu, kroz travu i reku! Ehej, ehej, 'amo do-le, 'amo do-le!”

Tu se glas izgubi kao huk groma, a kristalna zvona se polo-miše u reskoj disonanci. Sve utihnu i Anselm vide kako tri zmije, svetlucave i sjajne, klisnuše kroz travu u rečni tok, uz šuštanje i šumljenje se baciše u Labu, a nad talasom u kom nestadoše blesnu zeleni plamen, zasija ukoso u pravcu grada i ugasi se.

DRUGO BDENJE

Kako su studenta Anselma smatrali pijanim i ludim. Vožnja po Labi. Maestralna arija kapelnika Grauna. Konradijeva travarica za želudac i bronzana prodavačica jabuka.

„Biće da gospodin nije sav pri sebi!”, reče jedna dostojanstvena gospođa građanskog staleža koja, u povratku iz šetnje sa porodicom, zastade prekrštenih ruku kako bi posmatrala obesnog studenta Anselma. On je naime bio obgrlio stablo zove i neumorno je vikao uvis, u granje i lišće: „O, samo još jednom mi zasvetlite i blesnite, krasne zlatne zmijice, dajte da samo još jednom čujem vaše zvonke glasiće! Samo me još jednom pogledajte, vi umilne plave oči, inače ću propasti od boli i žarke čežnje!” Pritom je čemerno uzdisao i jecao iz dubine duše i od žudnje i nestrpljenja tresao zovu, ali ona je umesto odgovora samo tupo i nerazumljivo šušala lišćem i time, kako mu se činilo, grubo vređala jad studenta Anselma.

„Biće da gospodin nije sav pri sebi!”, reče građanska gospođa i Anselmu bi kao da ga je ko trgao iz dubokog sna ili čak i polio ledenom vodom kako bi se što naglije razbudio. Sada je tek ponovo jasno video gde se nalazi i prisetio se kako ga je nekakvo čudnovato priviđenje nateralo da, iako sasvim sâm, priča naglas. Uzrujano pogleda gospođu i pođe da dohvati šešir, koji je bio pao na tlo, kako bi brže-bolje otišao odatle. Otac porodice je u međuvremenu takođe prišao, spustio detence iz naručja na travu i, oslonivši se na štap, u čudu gledao i slušao studenta, a sada podiže lulu i duvan-kesu koje su studentu ispale i reče, pruživši mu ih: „Ne jadikujte toliko strašno u mraku i ne prepadajte ljude, gospodine, ako vam ništa drugo ne fali osim što ste se malo previše opili, idite vi lepo kući i naspavajte se!” Student Anselm se silno sramio i iz grla mu se ote plačno: „Ah!”

„De, de”, nastavi građanin, „ne uzrujavajte se, gospodine, dešava se to i najboljima, a na lepi praznik Vaznesenja može čovek

svoju radost i veselje i malo jače da zalije. Ume to i Božjem čoveku da se desi – biće da je gospodin *kandidat* – ali ako gospodin dozvoli, napuniću lulu vašim duvanom, jer mi je maločas ponestalo.”

To građanin reče u trenu kada je student Anselm upravo hteo da spakuje lulu i duvankesu, pa je sada građanin polako i pažljivo čistio lulu i jednako je polako i punio. U međuvremenu je prišlo i nekoliko građanskih devojaka, pa su krišom nešto govorile sa gospođom i kikotale se među sobom, sve gledajući u Anselma. A njemu je bilo kao da stoji na oštrom trnju i usijanim iglama. Čim je dobio svoju lulu i duvankesu, pobegao je odatle. Sve ono čudnovato što je video bilo mu je nestalo iz sećanja i tek sada mu se vratilo kako je pod stablom zove naglas brbljao svakojake ludosti, čime je bio utoliko više užasnut što je oduvek osećao naročitu odbojnost prema ljudima koji govore sami sa sobom. „To đavo progovara iz njih”, rekao bi uvek njegov rektor, a i on je to smatrao istinitim. Da na Vaznesenje neko pomisli za njega da je pijani *candidatus theologiae*², ta misao mu je bila nepodnošljiva. Već je kod Kozelovog vrta hteo da skrene u Aleju topola, kad iza sebe začu glas koji ga doziva: „Gospodine Anselme! Gospodine Anselme! Kuda, za ime sveta, tako jurite?” Student stade kao ukopan jer je bio ubeđen da će se istog trena nova nesreća sručiti na njega. Ali ponovo začu glas: „Gospodine Anselme, vratite se, čekamo vas na obali!”

Tek tada student shvati da ga to doziva njegov prijatelj konrektor Paulman, te se vrati na Labu i zateče konrektora sa njegovе dve kćeri i registratorom Herbrandom kako se upravo ukrcavaju u gondolu. Konrektor Paulman pozva studenta da se preveze sa njim preko Labe i provede večе u njegovom stanu u Pirnskom predgrađu. Student Anselm to veoma rado prihvati jer je verovao da će se tako naposletku ipak osloboditi zlog usuda koji ga je tog dana pratio. Dok su se vozili preko reke, na suprotnoj obali se kod Antonovog vrta ispaljivao vatromet. Raketa je šištalа i zvečala i svetlucava zvezda se rasprši u vazduhu u hiljadu iskri i plamičaka. Student Anselm je, duboko utonuvši u misli, sedeo kraj čamdžije koji je veslao, ali kada je u vodi video odraz iskri i plamičaka koji

2 viši teolog

su prštali i plesali u vazduhu, najednom mu bi kao da se zlatne zmijice ponovo uvijaju kroz talase. Svi čudesni prizori pod stablom zove mu se živo vratiše u sećanje i misli i iznova ga obuze neizreciva čežnja, onda žarka žudnja koja mu je onda kidala grudi u grčevitoj i bolnoj očaranosti. „Ah, vratile ste se, zlatne zmijice, pevajte, samo pevajte! U vašoj pesmi se vraćaju one krasne, ljupke tamnoplave oči, ah, zar ste pod talasima!” To povika student Anselm i napravi pritom nagli pokret kao da samo što se na baci iz gondole u rečni tok. „Zar je gospodin poludeo?“, dreknu čamdžija i uhvati ga za peš kaputa. Devojke, koje su sedele pored njega, vrisnuše prepadnuto i skloniše se na drugi kraj gondole, a registrator Herbrand reče konrektor Paulmanu nešto na uho, na šta ovaj dade poduži odgovor, ali je student Anselm razaznao samo reči: „Takvi napadi... niste приметili?”

Odmah potom ustade i konrektor Paulman i sa ozbiljnim, tmurnim, na izvestan način službenim izrazom lica sede kraj studenta Anselma, uze ga za ruku i reče: „Kako ste, gospodine Anselme?”

Student Anselm umalo da ostane bez svesti, jer duboko u sebi oseti silnu podvojenost koju je uzalud pokušavao da obuzda. Sada mu je bilo sasvim jasno da je ono što je smatrao svetlucanjem zlatnih zmijica zapravo bio tek odsjaj vatrometa kod Antonovog vrta, ali ga je osećanje za koje do tada nije znao, kao što nije znao ni da li je milina ili bol, grčevito stezalo u grudima, a kada je čamdžija udario veslom o površinu vode da se ova kao u ljutnji uskovitla i zašušta i zahuči, najednom kao da je u tom huku čuo potajni šapat: „Anselme! Anselme! Zar ne vidiš da smo uvek uz tebe? Sestra te ponovo gleda. Veruj, veruj, veruj u nas.” I učini mu se da u odrazu vidi tri bleštave, zeleni niti. No kada je, vrlo setan, pogledao u vodu u nadi da će ga iz rečnog toka posmatrati one umilne oči, shvati da su blesak tek osvetljeni prozori okolnih kuća. Sedeo je tako ćutke, boreći se sâm sa sobom, ali konrektor Paulman upita još odrešitije: „Kako ste, gospodine Anselme?”

Student malodušno odgovori: „Eh, dragi gospodine konrektore, kada biste samo znali šta sam sve čudesno sanjao otvorenih očiju maločas pod stablom zove, kraj zidina Linkeovog vrta, ne biste mi zamerili što sam odsutan duhom...”